

درس ششم - قضیه حملی

جملات زیر را بخوانید و سپس عبارات داده شده را تکمیل کنید.

- ۱- آب از ترکیب هیدروژن و اکسیژن با یکدیگر پدید می آید.
- ۲- امروز بعد از ظهر به من زنگ بزن.
- ۳- اجسام فلزی گرما را منتقل نمی کنند.
- ۴- آیا تاکنون از موزه دیدن کرده اید؟

■ **جملات انشایی:** خبری از عالم خارج نمی دهند؛ بلکه تمایلات، احساسات، خواسته ها و اموری

این دست را مطرح می کنند. مانند: مثال ۲ و ۴

■ **جملات خبری:** درباره عالم خارج خبر می دهند؛ مانند: مثال ۱ و ۳

■ **جملات خبری صادق؛** با واقعیت مطابقت دارند؛ مانند: مثال ۱

■ **جملات خبری کاذب؛** با واقعیت مطابقت ندارند؛ مانند: مثال ۳

تنها جملات خبری اند که قابلیت صادق یا کاذب بودن را دارند.

✓ از آنجا که وظیفه منطق جلوگیری از خطای اندیشه است و **جملات انشایی (مانند: جملات امری، پرسشی**

را نمی توان صادق یا کاذب دانست، این دسته از جملات **در منطق بررسی نمی شوند.**

تعریف قضیه: به **جملات با معنایی** که درباره چیزی خبر می دهند و می توانیم درباره **صدق** (درستی) یا

کذب (نادرستی) آنها سخن بگوییم قضیه می گویند.

تمرین:

۱- کدامیک از جملات زیر در منطق قضیه نامیده می شوند؟

الف) که گفتت برو دست رستم ببند؟ **بدلیل سوالی بودن انشایی است و انشایی قضیه محسوب نمی شود.**

ب) دلا معاش چنان کن که گر بلغزد پای فرشته ات به دو دست دعا نگه دارد .

بدلیل امری بودن انشایی است و انشایی قضیه محسوب نمی شود.

ج) اگر ماشین را بیمه کنی، هنگام تصادف خیالت آسوده است. **قضیه است چون قابل صدق و کذب است**

د) هرچیز به جای خویش نیکوست. **قضیه است چون قابل صدق و کذب است.**

۲- در زبان فارسی چه کلمات دیگری را معادل صادق و کاذب به کار می بریم؟

صادق: درست - صحیح کاذب: نادرست - غلط

اقسام قضیه

- **قضیه حملی:** قضیه ای که در آن به **ثبوت** یا **نفی** چیزی برای چیزی حکم شود. هر تلاشگری موفق می شود
- **قضیه شرطی:** قضیه ای که در آن به **اتصال** یا **انفصال** میان دو نسبت حکم شود: اگر تلاش کنی موفق می شوی

قضیه حملی:

- قضایای **حملی** همان **جملات خبری** در ادبیات اند.
- در منطق به **نهاد** جمله « **موضوع** »، به **مسند** آن « **محمول** » و به **فعل ربطی** (اسنادی) **رابطه** می گویند.

ایران پهناور است

(اجزای قضیه در ادبیات) نهاد مسند فعل ربطی

(اجزای قضیه در منطق) موضوع محمول رابطه (نسبت)

- در صورتی که رابطه قضیه **ایجابی** باشد (مانند: **است**) قضیه را **موجبه** می نامند. (فعل **مثبت**)
 - در صورتی که رابطه قضیه **سلبی** باشد (مانند: **نیست**) قضیه را **سالبه** می نامند. (فعل **منفی**)
- رابطه **ایجابی و سلبی** را « **کیفیت قضیه** » می نامند.

تمرین

۱- موضوع، محمول و رابطه قضایای زیر را مشخص کنید:

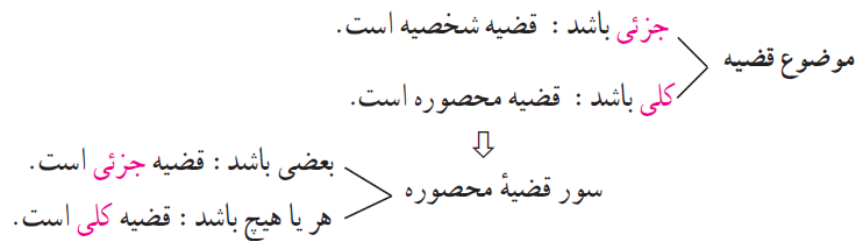
موضوع	محمول	رابطه
سیل غمت دل را ببرد.	برنده خانه دل	است
او تکالیفش را تحویل داد.	تکالیف را تحویل داده	است
دانش آموزان مریض شدند.	مریض	شدند
کتابها ارزشمند هستند.	ارزشمند	هستند.

۲- قضایای سالبه و موجبه را مشخص کنید.

دشمن نادان است. (**موجبه**) نادان دانا نیست. (**سالبه**) نادان ناتوان است. (**موجبه**)

اقسام قضیه حملی:

- **قضیه شخصییه** : موضوع قضیه، جزئی باشد.
(نشانه آن : اسم خاص اول جمله مانند اسم انسان ، اسم شهر، اسم کشور و... - اسم داخل « - این و آن)
 - **قضیه محصوره** : موضوع قضیه، کلی باشد. (نشانه آن : هر ، همه ، هیچ ، بعضی ، برخی اول جمله)
- تعریف سور:** قیدی که بر سر قضیه می آید و دامنه مصادیق موضوع را تعیین می کند.
- سور کلی (همه ، هر - هیچ) سور جزئی (بعضی ، برخی ، پاره ای)

اقسام قضیه محصوره :

- ۱- **موجبه کلیه** : هر الف ب است.
 - ۲- **موجبه جزئیه** : بعضی الف ب است.
 - ۳- **سالبه کلیه** : هیچ الف ب نیست.
 - ۴- **سالبه جزئیه** : بعضی الف ب نیست.
- نشانه **موجبه**: فعل مثبت مانند (است)
نشانه **سالبه**: فعل منفی مانند (نیست)
نشانه **کلی** : برای **موجبه کلی** (هر و همه) برای **سالبه کلی** (هیچ)
نشانه **جزئی** : **بعضی** یا **برخی** ، پاره ای ، تعدادی

- **معنی نسبت**: نسبت یا کیفیت = **موجبه و سالبه** = فعل مثبت و منفی
- **معنی سور**: سور یا کمیت = **کلی و جزئی** = هر، همه، بعضی، برخی

تمرین :

اقسام قضایای حملی زیر را تعیین کنید:

- ۱- « سیمرغ » شش حرف ندارد. **شخصیه**
- ۲- هر کشوری به نیروهای دفاعی نیاز دارد. **محصوره**
- ۳- هیچ چیز بی تغییر نیست. **محصوره**
- ۴- بعضی از مردمان بزرگ خلاق نبوده اند. **محصوره**
- ۵- سقراط در دادگاه محکوم شد. **شخصیه**
- ۶- بعضی معلمان شاعرند. **محصوره**

فعالیت تکمیلی

۱- کدام یک از جملات زیر در منطق « قضیه » نامیده می شوند؟

- الف) تو را دانش و دین رهاند درست. **قضیه است**
ب) برو کار می کن مگو چیست کار. **جمله امری و لذا انشایی و قضیه نیست.**
ج) دانش اندر دل چراغ روشن است. **قضیه است**
د) ای خردمند عاقل و دانا قصه موش و گربه بر خوانا **انشایی و قضیه نیست.**

۲- از میان موارد زیر، قضایای حملی و شرطی را مشخص کنید:

- الف) هر جسمی دارای مکان است. **قضیه حملی**
ب) اگر چک را امضا نکند اعتبار نخواهد داشت. **قضیه شرطی**
۳- اقسام قضایای حملی زیر و موضوع و محمول و رابطه آنها را تعیین کنید:
الف) بعضی درخت ها همیشه سبز هستند.

محصوره (موجه جزئیه) موضوع: درخت ها؛ محمول: همیشه سبز؛ رابطه: هستند

ب) بینالود بزرگ ترین کوه خراسان است.

شخصیه ؛ موضوع: بینالود؛ محمول: بزرگ ترین کوه خراسان؛ رابطه: است

ج) « سیمرغ » بی معنا نیست. **شخصیه موضوع لفظ « سیمرغ »: محمول: بی معنا؛ رابطه: نیست**

د) همه دشمنان نابود شدند. **محصوره (موجه کلیه)؛ موضوع: دشمنان؛ محمول: نابود؛ رابطه: شدند**

ه) بعضی فرش ها دستبافت نیستند. **محصوره (سالبه جزئیه)؛ موضوع: فرش ها؛ محمول: دست باف؛ رابطه: نیستند**

و) هیچ کس به کلاس نیامد. **محصوره (سالبه کلیه)؛ موضوع: کسی ؛ محمول: آمده به کلاس؛ محمول: نیست**

۴- با مراجعه به درس سوم مشخص کنید برای هریک از نسبت های چهارگانه چه قضایای محصوره صادقی

می توان نوشت؟

تساوی: هر الف ب است؛ هر ب الف است؛ بعضی الف ب است بعضی ب الف است

تباين: هیچ الف ب نیست؛ هیچ ب الف نیست؛ بعضی ب الف نیست بعضی الف ب نیست

عموم و خصوص مطلق:

هر الف ب است؛ بعضی الف ب است؛ بعضی ب الف است؛ بعضی ب الف نیست

بعضی الف ب است؛ بعضی الف ب نیست؛ هر ب الف است؛ بعضی ب الف است

عموم و خصوص من وجه:

بعضی الف ب است؛ بعضی الف ب نیست بعضی ب الف است؛ بعضی ب الف نیست

سوالات تشریحی

۱- قضیه را با ذکر مثال تعریف کنید.

به جملات با معنایی که درباره چیزی خبر می دهند و می توانیم درباره صدق (درستی) یا کذب (نادرستی) آنها سخن بگوییم قضیه می گویند. مانند امروز درس منطق داریم.

۲- اقسام قضیه را نام ببرید: **حملی و شرطی**

۳- اصطلاحات روبرو را تعریف کنید: الف) قضیه حملی ب) قضیه شرطی

قضیه حملی: قضیه ای که در آن به ثبوت یا نفی چیزی برای چیزی حکم شود.

قضیه شرطی: قضیه ای که در آن به اتصال یا انفصال میان دو نسبت حکم شود.

۴- جملات خبری و انشایی چه تفاوتی با هم دارند؟

جملات انشایی، خبری از عالم خارج نمی دهند؛ بلکه تمایلات، احساسات، خواسته ها و اموری از این دست را

مطرح می کنند اما جمله خبری درباره عالم خارج خبر می دهند

۵- چرا منطق با جملات خبری سروکار دارد نه با جملات انشایی؟

از آنجا که وظیفه منطق جلوگیری از خطای اندیشه است و جملات انشایی (مانند: جملات امری، پرسشی و) را

نمی توان صادق یا کاذب دانست، این دسته از جملات در منطق بررسی نمی شوند.

۶- جملات خبری صادق و جملات خبری کاذب را تعریف کنید.

جملات خبری صادق با واقعیت مطابقت دارند و جملات خبری کاذب با واقعیت مطابقت ندارند.

۷- اجزای قضیه حملی را در یک مثال توضیح دهید.

موضوع، محمول، رابطه مثلادر قضیه ((هر الف ب است)) الف موضوع، ب محمول و است همان رابطه است

۸- اقسام قضیه حملی را نام برده برای هر یک مثالی بیاورید.

شخصیه: **حیدر جلالی دبیر است.** محصوره: **هر جلالی فامیل است**

۹- قضیه شخصیه، چه نوع قضیه ای است تعریف کنید و یک نمونه مثال نیز بنویسید.

اگر موضوع قضیه، جزئی باشد مانند حافظ، حافظ قرآن بود.

۱۰- کدام قضیه به لحاظ موضوع شخصیه است؟

الف) اصحاب رسول خدا ایمان باطنی داشتند ب) انسان کلی است

ج) مردم ایران شجاع هستند

د) مردم ایران ۶۰ میلیون نفرند **گزینه د**

۱۱- «امام خمینی پرچمدار آزادی و احیاگر بزرگ قرن بود» به اعتبار موضوع چه نوع قضیه ای است؟ **شخصیه**

۱۲- قضیه «شهادی مدافع حرم مردم خوزستان هزار نفرند» به لحاظ موضوع چه نوع قضیه ای است؟ **شخصیه**

۱۳- قضیه محصوره را با ذکر مثال تعریف کنید . اگر موضوع قضیه، کلی باشد مانند هر الف ب است.

۱۴- اصطلاحات مقابل را تعریف نمایید. الف) محصوره ب) سور

الف) موضوع قضیه، کلی باشد. ب) قیدی که بر سر قضیه می آید و دامنه مصادیق موضوع را تعیین می کند

۱۵- سور قضیه کلی و سور قضیه جزئی را بنویسید.

سور قضیه کلی : هر، همه و هیچ سور قضیه جزئی: برخی - بعضی

۱۶- منظور از موجه چیست ؟ مثالی ذکر کنید.

در صورتی که رابطه قضیه ایجابی باشد (مانند: است) قضیه را موجه می نامند. (فعل مثبت) هرالف ب است.

۱۷- منظور از سالبه چیست ؟ مثالی ذکر کنید.

در صورتی که رابطه قضیه سلبی باشد (مانند: نیست) قضیه را سالبه می نامند. (فعل منفی) هیچ الف ب نیست .

۱۸- اقسام قضیه محصوره را نام ببرید . موجه کلی - موجه جزئی - سالبه کلی - سالبه جزئی

۱۹- برای قضیه موجه کلیه، موجه جزئیه، سالبه کلیه و سالبه جزئیه به ترتیب مثالی بیاورید.

هر الف ب است. بعضی الف ب است. هیچ الف ب نیست. بعضی الف ب نیست

جاهای خالی را با استفاده از کلمات مناسب کامل کنید

۱- قضیه ای که در آن به ثبوت یا نفی چیزی برای چیزی حکم شود قضیه.....نام دارد. **حملی**

۲- قضیه ای که در آن به اتصال یا انفصال میان دو نسبت حکم شود. قضیه.....نام دارد. **شرطی**

۳- اگر موضوع قضیه ، به ترتیب کلی و جزئی باشد به آنو.....می گویند. **محصوره ، شخصی**

۴- قیدی که بر سر قضیه می آید و دامنه مصادیق موضوع را تعیین می کندنامیده می شود. **سور**

۵- هر و هیچ سور قضیه و برخی و بعضی سور قضیههستند. **کلی - جزئی**

۶- رابطه ایجابی و سلبی را «.....» می نامند. **کیفیت قضیه**

۷- امروز سه شنبه نیست یک قضیهاست. **سالبه**

۸- قضیه « انسان عدالتخواه است » یک قضیهاست. **محصوره**

تعیین کنید کدام عبارت صحیح و کدام غلط می باشد.

۱- قضیه حملی از جهت کیفیت به دو دسته ی موجه و سالبه تقسیم می شود. **درست**

۲- قضیه « ایران از کشورهای آسیایی است» یک قضیه شخصی است. **درست**

۳- اگر موضوع قضیه ای جزئی باشد به آن « شخصی » می گویند مانند ایرانی وطن دوست است - **درست**

۴- سور « هر » یا « هیچ » نشانه جزئی بودن قضیه است. **نادرست**